

Afrikaanse straathandelaar in Algeciras, juni 1993. Foto: Henk Driessen.

Afro-nomaden

Henk Driessen

Op het eerste oog een weinig opzienbarende foto. We zien een hoek van de Plaza Alta te Algeciras, doorgangshaven tussen Europa en Afrika. De focus is gericht op een jonge Afrikaanse straathandelaar. Een toerist bekijkt de tentoongespreide snuisterijen. Enkele passanten en spelende kinderen vullen het beeld. Op de muur van de kerk staat ondermeer gekalkt 'Dios te necessita', 'God heeft je nodig'.

Ik heb deze foto in juni 1993 genomen tijdens een onderzoek naar 'nieuwe immigranten' in het Spaans-Marokkaanse grensgebied. Straatventen is een belangrijke bezigheid van een deel van deze, veelal clandestiene, nieuwkomers. De foto was bedoeld ter illustratie van tekst. Gaande het onderzoek raakte ik steeds meer overtuigd van de sociologische portee van het verschijnsel dat ik wilde vangen. Zoals de meeste foto's zegt ook deze meer dan direct zichtbaar is.

Iedereen kent ze wel: de Afrikaanse straathandelaren met hun makkelijk te verplaatsen handelswaar. In de jaren tachtig verschenen zij in de straten en pleinen van de grote steden langs de noordelijke rand van de Middellandse Zee. Maar ook in Amsterdam, Parijs, Oslo en New York treft men hen steeds vaker aan. Hun koopwaar is overal vrijwel dezelfde: zonnebrillen, leren riemen, tassen, jassen, armbanden en kralen, goedkoop en van bescheiden kwaliteit. Meestal staan de jonge venters alleen, soms met z'n tweeën of drieën. Zij zijn naar schatting tussen de twintig en dertig jaar. Handelaarsters ziet men zelden, hoewel zij in de streken van herkomst vaak op de markten een prominente plaats innemen. Hun levenswijze, waarvan weinig bekend is, is half-nomadisch: hoewel ze rondtrekken, blijven ze langere periodes op een plaats, met name 's winters als er met handelen weinig te verdienen valt. Sommigen zoeken dan los werk. Net als pastorale nomaden is mobiliteit en spreiding de grondslag van hun bestaan. Te veel handelaren op één plaats drukt de prijzen en verkoop. Als venters moeten ze opvallen, als illegale immigranten houden zij zich geëisd. Zij prijzen hun waar dus niet luidkeels aan maar wachten tot belangstellende kopers zich aandienen. Deze beginnen meestal absurd laag te bieden. De zwarte straathandelaren leven sober, zien er echter goed verzorgd uit en koesteren hun negotie die zij zorgvuldig poetsen en uitstallen. Ze beschouwen hun bezigheid als een tijdelijke op de weg naar een verblijfs- en arbeidsvergunning. Ze zijn gewiekst en leren snel de handelstaal en gebaren van het gastland. Regelmatig worden zij door de politie weg- en opgejaagd. Vaak ligt hun waar op een platte houten koffer die dichtgeklapt en onder de arm kan worden genomen als er politie in aantocht is. Ze zijn volhardend, overwegend goedlachs en alles behalve zielig.

Zij belichamen enkele belangrijke processen van de jaren tachtig en negentig. Zij zijn vrijwillig of onvrijwillig ontworteld, hebben de grote trek van Zuid naar Noord gemaakt en zijn meestal illegaal de Middellandse Zee overgestoken. Hun aanwezigheid toont de beperkingen van het staatsgezag en draagt bij aan de afbrokkeling van de nationale staat. Zij opereren buiten het door de staat gecontroleerde economische circuit (en zijn dus ook onbereikbaar voor de kwantitatief georiënteerde sociologie). Zij dragen bij aan de vor-

ming van transnationale ruimten in de grote stad. Tot voor kort was een Mediterraan plein zoals dat van Algeciras het forum van een bij uitstek lokale, enigszins in zichzelf gekeerde, gemeenschap, in dit geval hooggelegen boven de haven. Nu trekt het plein vreemdelingen, toeristen en immigranten aan, die met name tijdens de lange zomer een deel van de ruimte in beslag nemen. De producten die de Afrikaanse handelaren verkopen zijn deels in Afrika, deels in het Verre Oosten vervaardigd. Zij zijn transcultureel, circuleren in een mondiaal handelsnetwerk, men treft ze overal ter wereld aan. De Afrikaanse straatventers zijn bij uitstek grensoverschrijders, overbruggers van barrières tussen continenten en culturen. Hun handel en wandel zet vraagtekens bij zulke geijkte sociologische begrippen als 'gemeenschap', 'cultuur', en 'natie'.